

Установа адукацыі
«Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў»

ЗАЦВЯРДЖАЮ

Рэктар БДУКМ

_____ Ю. П. Бондар

«___» _____ 2014 г.

Рэгістрацыйны № ВД- ____ /вуч.

**ГІСТОРЫЯ КРАЯЗНАЎСТВА
І КРАЯЗНАЎЧАЙ БІБЛІАГРАФІІ**

*Вучэбная праграма ўстановы вышэйшай адукацыі
на вучэбнай дысцыпліне
для спецыяльнасці 1-23 01 11 Бібліятэказнаўства
і бібліяграфія (на напрамках),
напрамку спецыяльнасці 1-23 01 11-01 Бібліятэказнаўства
і бібліяграфія (менеджмент),
спецыялізацыі 1-23 01 11-01 05
Бібліятэчна-бібліяграфічнае краязнаўства*

Мінск
БДУКМ
2014

СКЛАДАЛЬНІК

В. І. Саітава, дацэнт кафедры тэорыі і гісторыі інфармацыйна-дакументных камунікацый установы адукацыі «Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў», кандыдат педагогічных навук, дацэнт

РЭЦЭНЗЕНТЫ:

В. М. Бігеза, дацэнт кафедры менеджменту інфармацыйна-дакументнай сферы ўстановы адукацыі «Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў», кандыдат філалагічных навук, дацэнт;

Т. В. Кузьмініч, намеснік дырэктара Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі, кандыдат педагогічных навук, дацэнт

РЭКАМЕНДАВАНА ДА ЗАЦВЯРДЖЭННЯ:

кафедрай тэорыі і гісторыі інфармацыйна-дакументных камунікацый установы адукацыі «Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў» (пратакол № 10 ад 07.03.2014 г.);

прэзідыумам навукова-метадычнага савета ўстановы адукацыі «Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў» (пратакол № 4 ад 16.04.2014 г.)

Адказны за рэдакцыю: В. Б. Кудласевіч

Адказны за выпуск: В. І. Саітава

ТЛУМАЧАЛЬНАЯ ЗАПІСКА

Вучэбная дысцыпліна «Гісторыя краязнаўства і краязнаўчай бібліяграфіі» дапамагае студэнтам спецыялізацыі «бібліятэчна-бібліяграфічнае краязнаўства» засвойваць веды аб узнікненні і развіцці айчыннага краязнаўства, набыткі якога ўсё больш выкарыстоўваюцца ў інфармацыйнай, сацыякультурнай і навукова-даследчай дзейнасці бібліятэк. Веданне краязнаўства як грамадскай з’явы, яго форм, арганізацыйных структур у мінулым і цяперашні час паспрыяе студэнтам у будучай прафесійнай дзейнасці выкарыстоўваць разнастайны вопыт для стварэння і кіравання дзейнасцю краязнаўчых суполак ва ўмовах бібліятэк, эфектыўнага ўзаемадзеяння з іншымі суб’ектамі краязнаўчага руху ў рэгіёне, краіне і замежжы. Азнаямленне з кірункамі і метадамі краязнаўчых даследаванняў, рэалізацыя якіх на розных гістарычных этапах дала вялікі пласт усебаковых ведаў аб тэрыторыях і населеных пунктах Беларусі, паспрыяе выпрацоўцы важнай прафесійнай якасці бібліятэкара – інфармацыйна-рэгіянальнага стылю мыслення, калі спецыяліст валодае ўменнем вырашаць разнастайныя задачы інфармацыйнага забеспячэння рэгіянальнага развіцця з дапамогай крыніц фіксаваных ведаў, дасканалае веданне якіх, як і ўменні іх пошуку ў інфармацыйна-пошукавых сістэмах ўласцівыя бібліятэкарам-краязнаўцам. Сучасная бібліятэка, якая рэалізуе краязнаўчую функцыю, развівае буйнейшыя ў рэгіёне краязнаўчыя інфармацыйныя рэсурсы, выступае лідарам узаемадзеяння ўсіх удзельнікаў краязнаўчага руху, патрабуе прафесіянальных кадраў з шырокімі і дакладнымі ўяўленнямі аб развіцці краязнаўства, яго цеснай залежнасці ад гістарычных умоў, карысці, якое яно прыносіць навуцы, адукацыі, эканоміцы, распаўсюджванню ў мясцовым грамадстве высокіх духоўных і маральных каштоўнасцей.

Мэтай дысцыпліны «Гісторыя краязнаўства і краязнаўчай бібліяграфіі» з’яўляецца вывучэнне студэнтамі беларускага краязнаўства як гісторыка-культурнага феномена. Дасягненне гэтай мэты рэалізуецца праз вырашэнне наступных *задач*:

- авалодванне тэрэтычнымі і метадалагічнымі ведамі ў галіне краязнаўства і яго гісторыі;
- характарыстыка асноўных перыядаў развіцця краязнаўства ў Беларусі, яго сацыяльнай і культурнай абумоўленасці;

– раскрыццё станаўлення асобных арганізацыйных форм краязнаўства: грамадскага, дзяржаўнага, школьнага; іх дасягненняў, асаблівасцей і ўзаемасувязей, мэт і метадаў дзейнасці;

– вывучэнне ролі выдатных краязнаўцаў і краязнаўчых арганізацый;

– характарыстыка кірункаў краязнаўчых даследаванняў на кожным гістарычным этапе і рэалізацыя іх галоўных вынікаў у дакументальнай форме, што прадстаўляе асаблівую значнасць для бібліятэчных работнікаў.

У адпаведнасці з патрабаваннямі адукацыйнага стандарту студэнт павінен *ведаць*:

– тэарэтычныя паняцці, крыніцы і метады гісторыка-краязнаўчых даследаванняў;

– рэгіянальную структуру Беларусі па розных прыметах;

– арганізацыю і агульны стан краязнаўчай дзейнасці ў асобныя гістарычныя перыяды;

– выдатных краязнаўцаў і арганізацый, якія ўнеслі значны ўклад у даследаванне асобных рэгіёнаў і папулярызацыю краязнаўчых ведаў;

– змястоўныя кірункі краязнаўчых даследаванняў у асобныя перыяды і асноўныя дакументальныя краязнаўчыя крыніцы;

умець:

– прымяняць гістарычную і сучасную тэрмінасістэму краязнаўства ў вучэбнай і ў будучай прафесіянальнай дзейнасці;

– выкарыстоўваць гістарычныя веды па краязнаўстве як кампанент прафесіянальных кампетэнцый бібліятэкара-бібліёграфа-краязнаўцы;

– выкарыстоўваць вядомыя факты пры разглядзе прычынна-выніковых сувязей гісторыі краязнаўства;

– выяўляць суб'ектаў розных форм краязнаўства, пазнавальнай і асветніцкай дзейнасці па вывучэнні рэгіёнаў у асобныя гістарычныя перыяды;

– выяўляць і аналізаваць дакументальную спадчыну гісторыка-краязнаўчага вывучэння рэгіёнаў;

валодаць:

– усведамленнем ролі краязнаўства, яго навуковага, сацыякультурнага і асветніцкага патэнцыялу для прагрэсіўнага развіцця рэгіёнаў і распаўсюджвання высокіх духоўных і маральных каштоўнасцей у асяроддзі рэгіянальнай супольнасці;

– паняццямі і метадамі, неабходнымі для аналізу і ацэнкі развіцця краязнаўства ў рэгіёне;

– уменнямі ўплываць на развіццё краязнаўчага руху праз выкарыстанне гістарычнага вопыту і сучасных форм з пазіцыяніраваннем бібліятэкі як адной з вядучых устаноў у галіне краязнаўства.

Пры вывучэнні дысцыпліны студэнты выкарыстоўваюць веды і ўменні, сфарміраваныя ў працэсе засваення такіх курсаў, як «Бібліятэказнаўства. Гісторыя», «Гісторыя кнігі». «Гісторыя краязнаўства Беларусі» ў сваю чаргу з’яўляецца падставай для вывучэння іншых дысцыплін спецыялізацыі «бібліятэчна-бібліяграфічнае краязнаўства», таму што пры яе вывучэнні студэнты ўсебакова пазнаюць комплекс краязнаўства, асабліва асноўных гістарычных этапаў айчыннага краязнаўства. Яе змест спрыяе і больш глыбокаму засваенню дысцыпліны «Бібліятэчна-бібліяграфічнае краязнаўства».

Патрабаванні да засваення «Гісторыі краязнаўства і краязнаўчай бібліяграфіі» звязаны з фарміраваннем прафесіянальнай краязнаўчай кампетэнцыі бібліятэкара-бібліёграфа, які авалодвае ведамі і ўменнямі выяўляць і выкарыстоўваць здабыткі краязнаўства розных эпох у мэтах прагрэсіўнага сацыяльна-культурнага развіцця рэгіёнаў Беларусі і асветніцкай дзейнасці. Спадарожна фарміруюцца агульнакультурныя кампетэнцыі, звязаныя з развіццём агульнакультурнага і інтэлектуальнага ўзроўню студэнтаў.

Курс разлічаны на 190 гадзін, з іх 100 аўдыторных гадзін (лекцыі складаюць 48 гадзін, семінарскія заняткі – 18 гадзін, практычныя заняткі – 34 гадзіны).

Рэкамендаваная форма кантролю – залік і экзамен.

ПРЫКЛАДНЫ ТЭМАТЫЧНЫ ПЛАН

Раздзелы і тэмы	Колькасць аўдыторных гадзін			
	усяго	лекцыі	семін.	практ.
Уводзіны	1	1		
Раздзел I. Краязнаўства як навука і грамадская дзейнасць				
<i>Тэма 1.</i> Тэарэтычныя і метадалагічныя пытанні краязнаўства	2	2		
<i>Тэма 2.</i> Рэгіянальная структура Беларусі па розных прыметах як аснова айчызнага краязнаўства	8	2		6
Раздзел II. Узнікненне краязнаўчых даследаванняў беларускіх зямель у Вялікім Княстве Літоўскім і Рэчы Паспалітай (XV–XVIII стст.)				
<i>Тэма 3.</i> Узнікненне гісторыка-краязнаўчых апісанняў і даследаванняў	4	2	2	
<i>Тэма 4.</i> Узнікненне рэгіянальных географічных і прыродазнаўчых апісанняў і даследаванняў	2	2		
Раздзел III. Краязнаўства ў перыяд уваходжання беларускіх зямель у склад Расійскай імперыі (канец XVIII ст. – 1917 г.)				
<i>Тэма 5.</i> Арганізацыйныя аспекты краязнаўства ў канцы XVIII ст. – 1863 г.	5	3	2	
<i>Тэма 6.</i> Кірункі краязнаўчых даследаванняў у канцы XVIII ст. – 1863 г.	10	2		8
<i>Тэма 7.</i> Арганізацыйныя аспекты краязнаўства ў 1864–1917 гг.	6	4	2	
<i>Тэма 8.</i> Кірункі краязнаўчых даследаванняў у 1864–1917 гг.	2	2		
Раздзел IV. Краязнаўства ў Беларусі (1918 – 1980-я гг.)				
<i>Тэма 9.</i> Арганізацыя краязнаўства ў БССР у міжваенны перыяд (1918 – чэрвень 1941 г.), яго страты ў гады Вялікай Айчыннай вайны	6	4	2	
<i>Тэма 10.</i> Кірункі краязнаўчых даследаванняў у БССР у міжваенны перыяд (1918 – чэрвень 1941 г.)	16	4	2	10
<i>Тэма 11.</i> Краязнаўчая дзейнасць у Заходняй Беларусі (1921–1939 гг.)	4	2	2	
<i>Тэма 12.</i> Аднаўленне краязнаўчай дзейнасці ў БССР і яе арганізацыя ў 1945–1980-я гг.	6	4	2	

<i>Тэма 13.</i> Асноўныя кірункі краязнаўчых даследаванняў у БССР у 1945–1980-я гг.	2	2		
Раздзел V. Краязнаўства ў Рэспубліцы Беларусь (1991–2010-я гг.)				
<i>Тэма 14.</i> Развіццё грамадскага краязнаўчага руху	6	4	2	
<i>Тэма 15.</i> Развіццё дзяржаўнага і школьнага краязнаўства	6	4	2	
<i>Тэма 16.</i> Асноўныя кірункі краязнаўчых даследаванняў	14	4		10
Разам...	100	48	18	34

РЕПОЗИТОРИЙ БГУЖМ

ЗМЕСТ ВУЧЭБНАГА МАТЭРЫЯЛУ

Уводзіны

Мэта, задачы вучэбнай дысцыпліны «Гісторыя краязнаўства і краязнаўчай бібліяграфіі». Яе значэнне і месца ў сістэме прафесійнай падрыхтоўкі спецыялістаў у галіне бібліятэчнай справы і бібліяграфіі. Сувязь з іншымі дысцыплінамі агульна-навуковага і прафесійнага цыклаў. Забяспечанасць вучэбна-метадычнымі матэрыяламі.

Структура вучэбнай дысцыпліны. Гістарычная перыядызацыя беларускага краязнаўства. Характарыстыка асноўных раздзелаў вучэбнай дысцыпліны. Формы аўдыторнай і самастойнай работы студэнтаў. Выніковыя і прамежкавыя формы кантролю.

Раздзел I. Краязнаўства як навука і грамадская дзейнасць

Тэма 1. Тэарэтычныя і метадалагічныя пытанні краязнаўства

Сутнасць краязнаўства як грамадскай з'явы, яго аб'ект. Азначэнне паняцця «краязнаўства». Комплекснае і галіновае краязнаўства. Задачи краязнаўства ў розных грамадскіх сферах. Асаблівасці краязнаўчага вывучэння мясцовасці. Арганізацыйныя формы краязнаўства. Суб'ект краязнаўства. Краязнаўства як галіна навуковых ведаў. Крыніцы і метадалагічны патэнцыял краязнаўства.

Аб'ект і прадмет навуковай дысцыпліны «Гісторыя краязнаўства і краязнаўчай бібліяграфіі», яе мэта, задачы, прынцыпы, метады. Месца гісторыі краязнаўства ў навуковым комплексе краязнаўства. Суадносіны гісторыі краязнаўства з мікрагісторыяй, новай лакальнай гісторыяй, дзяржаўнай гісторыяй. Даследчыкі гісторыі айчыннага краязнаўства (М. І. Каспяровіч, Г. А. Каханоўскі, Л. В. Аляксееў, А. У. Дзянісаў, М. В. Півавар і інш.).

Тэма 2. Рэгіянальная структура Беларусі па розных прыметах як аснова айчыннага краязнаўства

Характарыстыка прымет, па якіх здзяйсняецца падзел краіны на рэгіёны.

Значэнне адміністрацыйна-тэрытарыяльнага падзелу краіны. Адміністрацыйна-тэрытарыяльны падзел беларускіх зямель у ВКЛ. Стварэнне ваяводстваў і павеатаў, уплыў рэформы 1565–1566 гг. на фарміраванне ўстойлівай адміністрацыйна-тэрытарыяльнай структуры краіны.

Адміністрацыйна-тэрытарыяльны падзел беларускіх зямель у Расійскай імперыі. Развіццё адміністрацыйна-тэрытарыяльнага падзелу БССР у міжваенны і пасляваенны перыяды. Адміністрацыйна-тэрытарыяльны падзел Рэспублікі Беларусь. Кароткатэрміновыя структуры адміністрацыйна-тэрытарыяльнага падзелу ў гады ваеннай інтэрвенцыі, створаныя акупацыйнымі ўладамі ў XX ст. (1918–1920, 1941–1944).

Значэнне прыродна-геаграфічнага раяніравання і прыметы, па якіх яно ажыццяўляецца. Асноўныя прыродна-геаграфічныя правінцыі: Беларускае Паазер’е, Беларуская Узвышанасць, Перадпалессе, Прыдняпроўе (Усходне-Беларуская правінцыя), Палессе. Прыродныя запаведнікі і заказнікі.

Асаблівасці эканамічнага раяніравання; эканамічныя раёны, свабодныя эканамічныя зоны на сучасным этапе.

Выкарыстанне ў краязнаўчых даследаваннях этнічнай і канфесіянальнай прымет.

Раздел II. Узнікненне краязнаўчых даследаванняў беларускіх зямель у Вялікім Княстве Літоўскім і Рэчы Паспалітай (XV–XVIII стст.)

Тэма 3. Узнікненне гісторыка-краязнаўчых апісанняў і даследаванняў

Грамадзянскі патрыятызм як рыса народнай свядомасці ліцвінаў-беларусаў і фактар вывучэння айчынных зямель. Яго выказванне Ф. Скарынай, М. Гусоўскім і іншымі знакамітымі дзеячамі.

Беларускія тэрыторыі ў летапісах і хроніках, першых гістарычных даследаваннях XV–XVI стст. Хронікі і летапісы асобных беларускіх рэгіёнаў: «Баркулабаўскі летапіс», «Хроніка горада Магілёва», «Хроніка горада Віцебска». Дзейнасць М. Стрыйкоўскага, А. Гваньіні, Я. Ласіцкага па вывучэнні гісторыі беларускіх зямель, жыцця насельніцтва; публікацыя вынікаў іх даследаванняў («Аб пачатках, паходжанні, справах

рыцарскіх і дамовых слаўнага народу літоўскага, жамойцкага і рускага», «Хроніка Польская, Літоўская, Жамойцкая і ўсёй Русі» і інш.).

Гісторыка-краязнаўчыя даследаванні ў XVII–XVIII стст. Дзейнасць І. Сцябельскага па вывучэнні гісторыі хрысціянства на Полаччыне.

Беларускія тэрыторыі ў мемуарнай літаратуры XVI–XVIII стст. (прадстаўнікоў роду Радзівілаў, К. Завішы, Я. Храпавіцкага, М. Матушэвіча і інш.).

Узнікненне самастойных форм краязнаўчай бібліяграфічнай інфармацыі ў выданнях, прысвечаных літоўска-беларускім землям. Краязнаўчыя бібліяграфічныя матэрыялы ў выданнях Статута ВКЛ і зборніках канстытуцый, гербоўніках шляхты, навуковых выданнях.

Тэма 4. Узнікненне рэгіянальных геаграфічных і прыродазнаўчых апісанняў і даследаванняў

Узнікненне картаграфавання і прыродна-геаграфічных апісанняў беларускіх зямель. Беларускія тэрыторыі на картах Мікалая з Кузы, Б. Вапоўскага, Т. Макоўскага, у працах Я. Длугаша і апісаннях падарожнікаў.

Вывучэнне прыроды Гарадзеншчыны, Віленшчыны і іншых беларускіх рэгіёнаў Ж. Э. Жыліберам, яго даследаванні «Флора Літвы». Прыродазнаўчыя даследаванні Б.С. Юндзіла. Амарскія прыродазнаўчыя калекцыі М. Агінскага, І. Л. Храптовіча. Праграма па збіранні матэрыялаў па гісторыі прыроды рэгіёнаў Таварыства па стварэнні падручнікаў Адукацыйнай камісіі.

Раздзел III. Краязнаўства ў перыяд уваходжання беларускіх зямель у склад Расійскай імперыі (канец XVIII ст. – 1917 г.)

Тэма 5. Арганізацыйныя аспекты краязнаўства ў канцы XVIII ст. – 1863 г.

Уздзеянне грамадскіх фактараў, урадавай палітыкі на развіццё краязнаўчага руху ў Беларусі. Характарыстыка навукова-адукацыйнай, грамадскай і дзяржаўнай структур краязнаўства.

Роля Віленскага ўніверсітэта ў вывучэнні мінулага рэгіёнаў ВКЛ. Дзейнасць Полацкай езуіцкай акадэміі па вывучэнні г. Полацка і яго ваколіц. Краязнаўчыя матэрыялы ў «Месячніку полацкім». Краязнаўчы кірунак у дзейнасці Горы-Горацкага земляробчага інстытута.

Удзел прадстаўнікоў арыстакратыі, шляхты і духавенства ў вывучэнні беларускіх рэгіёнаў. Краязнаўчая дзейнасць грамадскіх таварыстваў: кола графа М. П. Румянцава, Беларускага вольнага эканамічнага таварыства, Віленскай археалагічнай камісіі. Удзел беларускіх краязнаўцаў у Расійскім географічным таварыстве, Археаграфічнай камісіі і іншых грамадскіх арганізацыях.

Заснаванне прыватных краязнаўчых музеяў: графамі Тышкевічамі ў Лагойску, К. Тызенгаўзам у Паставах і інш. Віленскі музей старажытнасцей як буйнейшы цэнтр краязнаўства перыяду.

Адлюстраванне краязнаўчых даследаванняў мясцовага насельніцтва ў друку.

Арганізацыя губернскіх статыстычных камітэтаў, іх роля ў зборы мясцовай інфармацыі. Адкрыццё Віленскага і Віцебскага цэнтральных архіваў старажытных актавых кніг (1852). Стварэнне мясцовай афіцыйнай прэсы, краязнаўчыя публікацыі на яе старонках.

Узнікненне краязнаўчых збораў у прыватных бібліятэках, бібліятэках вышэйшых навучальных устаноў у першай палове XIX ст. Бібліятэка Віленскага музея старажытнасцей і археалагічнай камісіі.

Тэма 6. Кірункі краязнаўчых даследаванняў у канцы XVIII ст. – 1863 г.

Уздым інтарэсу да гістарычных, археалагічных, этнаграфічных апісанняў і даследаванняў беларускіх рэгіёнаў.

Выяўленне і публікацыя актавых дакументаў, прысвечаных рэгіёнам Беларусі («Беларускі архіў старажытных грамат» І. Грыгаровіча, «Скарбец дыпламаў» І. Даніловіча, зборнікі дакументаў Археаграфічнай камісіі).

Гісторыка-краязнаўчыя і археалагічныя даследаванні Т. Нарбута, К. Тышкевіча, Я. Тышкевіча, А. Кіркора і інш. Этнаграфічнае вывучэнне рэгіёнаў, дзейнасць па зборы фальклорнага матэрыялу (З. Даленга-Хадакоўскі, Я. Чачот і інш.).

Прыродазнаўчыя даследаванні рэгіёнаў (А. Плятар, К. Тышкевіч, К. Тызенгаўз).

Публікацыя комплексных даследаванняў рэгіёнаў і населеных пунктаў К. Тышкевіча, П. Шпілеўскага, У. Сыракомлі. Віленская, Гродзенская, Мінская, Смаленская губерні ў «Матэрыялах для геаграфіі і статыстыкі Расіі...».

Бібліяграфічныя матэрыялы краязнаўчай тэматыкі.

Тэма 7. Арганізацыйныя аспекты краязнаўства ў 1864–1917 гг.

Заняпад краязнаўчага руху ў 1864 – 70-х гг. Закрыццё ўстаноў і арганізацый, якія займаліся краязнаўчымі даследаваннямі, рэпрэсіі супраць краязнаўцаў. Актывізацыя краязнаўчага руху ў канцы XIX – пачатку XX ст., пашырэнне складу краязнаўцаў. Уплыў «наша-ніўскага» адраджэння на ўздым мясцовага краязнаўчага руху.

Агульная характарыстыка змен у арганізацыйных структурах краязнаўства. Узмацненне дзяржаўнага краязнаўства. Дзейнасць Віленскага і Віцебскага цэнтральных архіваў старажытных актавых кніг па публікацыі гістарычных дакументаў аб рэгіёнах Беларусі. Пашырэнне кірункаў краязнаўчай дзейнасці губернскіх статыстычных камітэтаў. Публікацыя даведачных і статыстычных матэрыялаў: «Памятных кніжак...», «Аглядаў...» губерняў і інш.

Развіццё грамадскага краязнаўчага руху. Краязнаўчая дзейнасць навуковых і грамадскіх арганізацый: Паўночна-Заходняга аддзела Рускага геаграфічнага таварыства, Віцебскай вучонай архіўнай камісіі, Таварыства вывучэння Магілёўскай губерні, Таварыства аматараў прыродазнаўства, этнаграфіі і археалогіі (Мінск), царкоўна-археалагічных камітэтаў і інш. Удзел беларускіх краязнаўцаў у рабоце Польскага краязнаўчага таварыства (ПКТ).

Прыватныя музеі А. Ельскага, Э. Чапскага, іх краязнаўчыя зборы.

Роля перыядычнага друку ў распаўсюджанні краязнаўчых ведаў. Рэгіянальная інфармацыя на старонках мясцовага друку. Краязнаўчыя матэрыялы ў мясцовай афіцыйнай прэсе, у выданнях навуковых і краязнаўчых таварыстваў, прыватных перыядычных і прадаўжальных органах (губернскія і епархіяльныя ведамасці, «Віцебская даўніна», «Магілёўская даўніна», «Мінская даўніна», «Наша Ніва» і інш.).

Школьнае краязнаўства. Удзел настаўнікаў і навучэнцаў школьных устаноў рознага тыпу ў зборы краязнаўчых матэрыялаў па заданнях арганізацый і выкарыстанне краязнаўчых форм у выхаваўчай дзейнасці.

Стварэнне краязнаўчых бібліятэк (краязнаўчых калекцый у бібліятэках) у другой палове XIX – пачатку XX ст. Бібліятэка Віцебскай вучонай архіўнай камісіі.

Выдатныя краязнаўцы перыяду: Д. І. Даўгяла, М. В. Доўнар-Запольскі, А. С. Дэмбавецкі, А. К. Ельскі, Я. Ф. Карскі, І. А. Луцкевіч, М. Я. Нікіфароўскі, Е. Р. Раманаў, А. П. Сапуноў, А. М. Семянтоўскі, А. П. Смародскі, А. М. Уласаў, В. А. Шукевіч, П. В. Шэйн і інш.

Тэма 8. Кірункі краязнаўчых даследаванняў у 1864–1917 гг.

Кірункі гістарычных, археалагічных, фальклорна-этнаграфічных, геаграфічных даследаванняў і апісанняў беларускіх зямель.

Мясцовыя дакументы ў выданнях архіўных матэрыялаў Віленскай археаграфічнай і Віцебскай вучоных архіўных камісій, Віленскага і Віцебскага цэнтральных архіваў. Публікацыя апісанняў архіваў асобных манастыроў і гарадоў.

Краязнаўчая тэматыка на 9-м археалагічным з'ездзе (Вільня, 1893); уплыў з'езда на актывізацыю гісторыка-краязнаўчых даследаванняў, вывучэнне матэрыяльнай і духоўнай культуры насельніцтва беларускіх губерняў.

Краязнаўчыя гістарычныя і фальклорна-этнаграфічныя даследаванні П.В. Шэйна, М.Я. Нікіфароўскага, А. П. Сапунова, А. М. Семянтоўскага, Г. Х. Татура, Е. Р. Раманава, М. В. Доўнар-Запольскага, В. А. Шукевіча, Б. І. Эпімах-Шыпілы і інш.

Кірункі геаграфічных і прыродазнаўчых даследаванняў. Беларуская тапаграфіка ў «Слоўніку геаграфічным Каралеўства Польскага...» (1880 – 1902), у 9 томе выдання «Расія – поўнае геаграфічнае апісанне нашай Айчыны» (1905). Даследаванні А. П. Сапунова (манаграфія «Рака Заходня Дзвіна»); В. Н. Шніткова («Птушкі Мінскай губерні» і інш.). Прырода Белавежскай пушчы, Палесся і іншых беларускіх рэгіёнаў у апісаннях А. П. Смародскага, А.П. Сапунова, А.Б. Місуны, П.А. Туткоўскага, Ю. Пачоскага.

Краязнаўчыя даследаванні прыроды і сельскай гаспадаркі, праведзеныя Мінскім таварыствам аматараў прыродазнаўства і іншымі грамадскімі таварыствамі.

Арганізацыя рэгіянальных медыцынскіх таварыстваў, правядзенне імі антрапаметрычных даследаванняў насельніцтва і вывучэнне пытанняў рэгіянальнай паталогіі.

Узнікненне краязнаўчай фатаграфіі як кірунку фотамастацтва; уклад Я. Булгака. Беларuskія мясцовасці на фатаграфіях Я. Балзункевіча і іншых майстроў.

Краязнаўчыя бібліяграфічныя дапаможнікі П. А. Чарнеўскага, З. М. Пенкінай, А. П. Смародскага. Краязнаўчыя бібліяграфічныя матэрыялы ў газеце «Наша Ніва».

Раздзел IV. Краязнаўства ў Беларусі (1918–1980)

Тэма 9. Арганізацыя краязнаўства ў БССР у міжваенны перыяд (1918 – чэрвень 1941 г.), яго страты ў гады Вялікай Айчыннай вайны

Станоўчы ўплыў новых нацыянальных устаноў навукі, вышэйшай адукацыі, культуры, дзяржаўных органаў на развіццё беларусазнаўства і краязнаўства. Роля Інбелкульта ў арганізацыі краязнаўчых даследаванняў. Дзейнасць галіновых секцый Інбелкульта па кіраванні краязнаўчымі даследаваннямі, іх правядзенні, навукова-метадычным забеспячэнні.

Роля Цэнтральнага бюро краязнаўства (ЦБК) пры Інбелкульце па арганізацыі грамадскага краязнаўчага руху; галоўныя кірункі яго дзейнасці. Краязнаўчыя з'езды і канферэнцыі. Стварэнне сеткі грамадскіх краязнаўчых арганізацый. Краязнаўчы друк. Часопіс «Наш край». Мясцовыя краязнаўчыя выданні («Віцебшчына», «Магілёўшчына», «Асіповіцкі раён», «Горацкі раён»).

Удзел у краязнаўчым руху УВА і музеяў. Развіццё краязнаўчай дзейнасці ў школах.

Пачатак краязнаўчай работы Дзяржаўнай бібліятэкі БССР і іншых бібліятэк. Дзейнасць Бібліяграфічнай камісіі Інбелкульта па стварэнні краязнаўчых бібліяграфічных рэсурсаў. Краязнаўчыя бібліяграфічныя матэрыялы ў часопісе «Наш край».

Выдатныя краязнаўцы перыяду: М. І. Каспяровіч, У. І. Пічэта, Я. К. Бялькевіч, І. А. Сербаў, М. В. Мялешка, П. Ф. Салаўёў і інш.

Рэпрэсіі ўлад супраць краязнаўчага руху і краязнаўцаў у 30-я гг., заняпад краязнаўства ў Беларусі.

Страты краязнаўства падчас Вялікай Айчыннай вайны (знішчэнне краязнаўчых музеяў, вываз гісторыка-краязнаўчых каштоўнасцей і інш.).

*Тэма 10. Кірункі краязнаўчых даследаванняў у БССР
у міжваенны перыяд (1918 – чэрвень 1941 г.)*

Асноўныя кірункі і вынікі гісторыка-краязнаўчых даследаванняў: адкрыцці і працы А. М. Ляўданскага, С. А. Дубінскага, К. М. Палікарповіча, В. М. Дружчыца, У. І. Пічэты, М. В. Доўнар-Запольскага і інш.

Краязнаўчыя фальклорна-этнаграфічныя даследаванні А. Сержпутоўскага, М. В. Мялешкі, П. К. Харламповіча, І. А. Сербавы, А. А. Шлюбскага.

Краязнаўчыя моўныя даследаванні Інбелкульта, ЦБК і мясцовых краязнаўчых арганізацый. Укладанне краёвых слоўнікаў М. І. Каспяровічам, А. Я. Крукоўскім, Я. К. Бялькевічам, М. Шатэрнікам.

Краязнаўчыя даследаванні прыроды. Вынікі экспедыцый і працы А. У. Фядзюшына, А. А. Смоліча, В. Ф. Купрэвіча. Краязнаўчыя медыцынскія даследаванні. Роля медыцынскай секцыі Інбелкульта, медыцынскай секцыі краязнаўчага таварыства БДУ ў вывучэнні санітарна-гігіенічнага стану асобных населеных пунктаў і рэгіянальнай паталогіі. Уклад З.К. Магілёўчыка ў арганізацыю і правядзенне даследаванняў санітарна-гігіенічнага стану.

Краязнаўчыя даследаванні мастацтва. Працы Ф. П. Ждановіча, М. М. Шчакаціхіна.

*Тэма 11. Краязнаўчая дзейнасць
у Заходняй Беларусі (1921–1939)*

Краязнаўчая праца Беларускага навуковага таварыства, Беларускага інстытута гаспадаркі і культуры, студэнцкага Таварыства прыцяляў беларусаведы. Беларускі гісторыка-этнаграфічны музей імя Івана Луцкевіча ў Вільні (1921–1945). Краязнаўчыя матэрыялы ў беларускім перыядычным друку.

Польскія навуковыя цэнтры, якія займаліся вывучэннем беларускіх рэгіёнаў: Віленскі ўніверсітэт імя Стэфана Баторыя, Таварыства сяброў навук у Вільні, Гродзенскі гісторыка-археалагічны музей.

Фарміраванне арганізацыйнай структуры ПКТ на заходне-беларускіх землях, асноўныя напрамкі дзейнасці яго рэгіянальных аддзяленняў; дасягненні і недахопы функцыянавання арганізацыі. Стварэнне Палескага музея Пінскім аддзелам ПКТ.

Краязнаўчыя перыядычныя выданні ў заходнебеларускіх ваяводствах і паветах: «Лідская зямля», «Пінская зямля» і інш. Часопіс «Атэнэум Віленскі».

Школьнае краязнаўства, яго сувязь з грамадскім краязнаўчым рухам.

Краязнаўчая дзейнасць бібліятэк у Заходняй Беларусі. Стварэнне Віленскага бібліяграфічнага рэгіёна і роля Публічнай бібліятэкі імя С. Баторыя ў здзяйсненні бягучага бібліяграфічнага ўліку мясцовых выданняў. Краязнаўчая бібліяграфічная дзейнасць Публічнай бібліятэкі імя Я. і Э. Урублеўскіх.

Выдатныя краязнаўцы перыяду: Ю. Ядкоўскі, Ч. Пяткевіч, О. Гедэман, Р. Гарашкевіч, Т. Урублеўскі, Я. Драздовіч, У. Абрамовіч, А. Снежка, М. Шумялевіч і інш.

Тэма 12. Аднаўленне краязнаўчай дзейнасці ў БССР і яе арганізацыя ў 1945–1980-я гг.

Стан краязнаўчай работы пасля вызвалення Беларусі: аднаўленне навуковых рэгіёназнаўчых даследаванняў АН БССР, УВА і іншых навуковых устаноў. Пашырэнне ў 1960–1980-я гг. рэгіёназнаўчых даследаванняў у сістэме інстытутаў АН БССР і іншых навукова-даследчых інстытутах. Увядзенне краязнаўства як навуковай дысцыпліны ва УВА, стварэнне краязнаўчых студэнцкіх гурткоў. Гісторыка-краязнаўчы гурток у Гродзенскім педагагічным інстытуце.

Стварэнне сеткі краязнаўчых музеяў, роля М. Ф. Мельнікава, І. І. Стаброўскага. Арганізацыя гісторыка-археалагічных запаведнікаў (1967), гісторыка-культурных запаведнікаў у Заслаўі, Полацку, Гродне, Нясвіжы.

Школьнае краязнаўства: арганізацыя, формы, кірункі даследаванняў. Рух чырвоных следапытаў. Развіццё сеткі школьных краязнаўчых музеяў і куткоў. Музей А. М. Белакоза (в. Гудзевічы). Краязнаўчая дзейнасць экскурсійна-турыстычных арганізацый (Рэспубліканская турысцкая база, Цэнтральная дзіцячая турысцка-экскурсійная станцыя). Удзел школьнікаў у турыстычна-краязнаўчых экспедыцыях.

Краязнаўчая дзейнасць творчых калектываў, клубаў і іншых устаноў і арганізацый. Пачатак краязнаўчай работы добра-

ахвотных таварыстваў: Беларускага добраахвотнага таварыства аховы помнікаў гісторыі і культуры, Беларускага таварыства аховы прыроды, Беларускага фонду культуры і інш.

Уздым грамадскага краязнаўчага руху ў другой палове 80-х гг. Усебеларуская канферэнцыя краязнаўцаў у 1989 г. і стварэнне Беларускага краязнаўчага таварыства (БКТ); роля А. Г. Каханойскага. Асноўныя задачы і напрамкі дзейнасці БКТ.

Краязнаўчыя матэрыялы ў перыядычных выданнях, прадаўжальных выданнях: «Помнікі гісторыі і культуры Беларусі», «Родная прырода», «Роднае слова» і інш.

Актывізацыя краязнаўчага кнігавыдання. Узнаўленне краязнаўчай дзейнасці бібліятэк у пасляваенны перыяд. Уздел абласных бібліятэк у выпуску краязнаўчых бібліяграфічных дапаможнікаў. Стварэнне ў абласных бібліятэках структурных падраздзяленняў па краязнаўстве, фарміраванне краязнаўчых бібліяграфічных рэсурсаў: каталогаў (картатэк), выпуск бібліяграфічных дапаможнікаў розных відаў, тыпаў, жанраў.

Тэма 13. Асноўныя кірункі краязнаўчых даследаванняў у БССР у 1945–1980-я гг.

Вывучэнне насельніцтва і населеных пунктаў. Комплексныя краязнаўчыя выданні. Гістарычныя і этнаграфічныя даследаванні і апісанні беларускіх рэгіёнаў. Уклад А. П. і В. П. Грыцкевічаў, Л. У. Дучыц, Э. М. Загарульскага, М. І. Ермаловіча, У. Ф. Ісаенкі, Л. Р. Казлова, Г. А. Каханойскага, А. І. Мальдзіса, А. М. Падліпскага, У. М. Ліўшыца, В. У. Скалабана, М. А. Ткачова, І. І. Філіповіча, З. В. Шыбекі, Г. В. Штыхава і інш. Вывучэнне М. М. Улашчыкам летапісання і гістарычных крыніц, прысвечаных беларускім рэгіёнам. Станоўчыя і негатыўныя з'явы ў краязнаўчых даследаваннях пасляваеннага перыяду.

Дзейнасць Інстытута мовазнаўства АН БССР, УВА па вывучэнні дыялектаў і гаворак беларускай мовы. Стварэнне «Дыялектычнага атласа беларускай мовы», работа па падрыхтоўцы і выданні слоўнікаў гаворак і дыялектаў («Слоўнік беларускіх гаворак паўночна-заходняй Беларусі і яе пагранічча», «Тураўскі слоўнік», «Дыялектны слоўнік Брэстчыны» і інш.).

Тапанімічныя даследаванні В. А. Жучкевіча, Я. Н. Рапановіча і іншых вучоных.

Даследаванне фізічнай геаграфіі абласцей і раёнаў, уклад П. А. Лярскага, М. С. Ратабыльскага, В. А. Дзяменцьева; апісанне турыстычных маршрутаў па абласцях і інш. Прыродазнаўчая інфармацыя аб мясцовасцях у энцыклапедыях і даведачных выданнях, прысвечаных абласцям і гарадам.

Даследаванні рэгіянальных асаблівасцей рассялення насельніцтва і яго фізічных тыпаў да аварыі на ЧАЭС.

Вывучэнне гістарычных, тэарэтычных, арганізацыйна-метадычных пытанняў краязнаўчай бібліяграфіі Л. Р. Амельковіч, Р. М. Чыгіровай, В. Е. Лявончыкавым.

Раздел V. Краязнаўства ў Рэспубліцы Беларусь (1991–2010)

Тэма 14. Развіццё грамадскага краязнаўчага руху

Уплыў новых гістарычных і сацыяльна-культурных умоў на павышэнне грамадскай ролі краязнаўства, павелічэнне інтарэсу да яго, удасканаленне метадалогіі краязнаўчых даследаванняў. Значэнне дзяржаўных і рэгіянальных праграм для краязнаўчай работы.

Мэты, задачы і кірункі краязнаўчай дзейнасці Беларускага краязнаўчага таварыства ў афіцыйных дакументах арганізацыі. Роля Г.Каханоўскага ў яго стварэнні і функцыянаванні. Фарміраванне структуры Беларускага краязнаўчага таварыства, стварэнне абласных краязнаўчых аб'яднанняў. Асноўныя кірункі і формы дзейнасці структур Беларускага краязнаўчага таварыства. Прычыны прыпынення функцыянавання цэнтральных і рэгіянальных органаў таварыства. Уплыў арганізацыі на далейшае развіццё краязнаўчага руху ў Беларусі.

Стварэнне грамадскіх краязнаўчых арганізацый і іх дзейнасць (віцебскі краязнаўчы фонд імя А.Сапунова, браслаўскае краязнаўчае таварыства імя О. М. Гедэмана, ляхавіцкае таварыства «Гадэвуш Рэйтан», Заходне-палескае навуковае краязнаўчае таварыства «Загароддзе» і інш.).

Напрамкі краязнаўчай дзейнасці нацыянальна-культурных таварыстваў («Таварыства польскай культуры Лідскай зямлі», украінскае грамадска-культурнае таварыства «Голас Берасцейшчыны» і інш.).

Роля Беларускага фонду культуры (БФК), Таварыства беларускай мовы імя Ф. Скарыны і іншых добраахвотных таварыстваў у развіцці краязнаўчай дзейнасці. «Краязнаўчая газета» (2003) БФК – галоўны перыядычны орган сучаснага краязнаўства. Перыядычныя выданні краязнаўчых арганізацый і заснаваных асобнымі краязнаўцамі («Лідскі летапісец», «Куфэрак Віленшчыны» і інш.).

Тэма 15. Развіццё дзяржаўнага і школьнага краязнаўства

Арганізацыя, задачы, асноўныя напрамкі і формы школьнага краязнаўства. Дзейнасць Рэспубліканскага цэнтра краязнаўства і турызму навучэнскай моладзі і іншых экскурсійна-турыстычных арганізацый па развіцці краязнаўчага руху. Рэспубліканскія турыстычна-краязнаўчыя экспедыцыі «Жыву ў Беларусі і тым ганаруся».

Уклад інстытутаў Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі, архіваў, іншых даследчых устаноў і УВА ў краязнаўства. Пашырэнне сеткі краязнаўчых музеяў, асноўныя напрамкі іх навуковай і асветніцкай дзейнасці. Пашырэнне краязнаўчых вучэбных дысцыплін у падрыхтоўцы спецыялістаў ва ўстановах вышэйшай адукацыі.

Актывізацыя краязнаўчай дзейнасці бібліятэк. Роля «Палажэння аб краязнаўчай рабоце бібліятэк Рэспублікі Беларусь» (2003–2010) у развіцці арганізацыйнай структуры бібліятэчна-бібліяграфічнага краязнаўства. Укараненне аўтаматызаваных тэхналогій і стварэнне электронных краязнаўчых інфармацыйных рэсурсаў.

Краязнаўчыя матэрыялы на старонках мясцовага перыядычнага друку, у перыядычных і прадаўжальных выданнях. Краязнаўчыя часопісы, альманахі, неперыядычныя зборнікі: «Берасцейскія карані», «Гарадзенскія запісы», «Віцебскі сшытак», «Магілёўская даўніна», «Магілёўшчына» і інш.

Актывізацыя выдання краязнаўчай літаратуры. Краязнаўчыя выдавецкія серыі: «Па родным краі», «Нашы славытыя землякі» («Полымя»), «З вякоў мінулых» («Мастацкая літаратура») і інш. Завяршэнне праекта гісторыка-дакументальных хронік гарадоў і раёнаў Беларусі «Памяць».

Беларускае краязнаўства ў Інтэрнэце.

Інтэгратыўныя працэсы ў сучаснай краязнаўчай дзейнасці.

Навукова-практычныя канферэнцыі і чытанні як буйнейшыя формы арганізацыі навуковай дзейнасці па краязнаўстве. Удзел у іх арганізацыі грамадскіх краязнаўчых арганізацый, навуковых і адукацыйных устаноў, краязнаўчых музеяў, мясцовых улад.

Тэма 16. Асноўныя кірункі краязнаўчых даследаванняў

Комплексныя апісанні асобных рэгіёнаў у працах вядомых краязнаўцаў А. М. Карлюкевіча, І. А. Марзалюка, А. А. Марціновіча, А. І. Махнача, З. В. Шыбекі і інш.

Пашырэнне тэматыкі гісторыка-краязнаўчых даследаванняў. Вывучэнне рэгіянальнай генеалогіі, выпуск актавых зборнікаў, прысвечаных рэгіёнам і інш. Уклад А. І. Атнагулава, А. М. Міхальчанкі, С. Я. Рассадзіна, С. А. Рыбчонка, М. Ф. Спірыдонова, А. К. Цітова, З. Л. Яцкевіча і інш.

Гісторыка-археалагічныя даследаванні, фальклорна-этнаграфічныя і этналагічныя даследаванні рэгіёнаў Беларусі. Уклад У. Ф. Ісаенкі, В. В. Шведа, І. А. Марзалюка, В. С. Цітова і інш.

Геаграфічныя, прыродазнаўчыя і экалагічныя даследаванні, выпуск даведаных выданняў і вучэбных дапаможнікаў па геаграфіі і прыродзе рэгіёнаў.

Літаратурна-краязнаўчыя даследаванні, уклад А. І. Мальдзіса, Л. Я. Кулажанкі і інш.

Даследаванні пытанняў бібліятэчна-бібліяграфічнага краязнаўства І. М. Стрыжонак, А. В. Прадзеінай, Т. В. Кузьмініч і інш.

Актывізацыя вывучэння гісторыі беларускага краязнаўства, уклад Л. В. Аляксеева, А. У. Дзянісава, Я. М. Мяншэчкі, М. В. Півавара, В. У. Скалабана, І. У. Цітовіча і інш.

ІНФАРМАЦЫЙНА-МЕТАДЫЧНАЯ ЧАСТКА

Літаратура

Асноўная

1. *Алексеев, Л. В.* Археология и краеведение Беларуси, XVI в. – 30-е годы XX в. / Л. В. Алексеев. – Мінск : Беларус. навука, 1996. – 206 с.

2. *Дзянісаў, А. У.* Развіццё краязнаўчага руху ў БССР у 1920–1930-я гг. / А. У. Дзянісаў // Беларускі гістарычны часопіс. – 2008. – № 4. – С. 24–32.

3. *Каханоўскі, Г. А.* Археалогія і гістарычнае краязнаўства Беларусі ў XVI–XIX стст. / Г. А. Каханоўскі. – Мінск : Навука і тэхніка, 1984. – 119 с.

4. *Каханоўскі, Г. А.* Краязнаўчы рух / Г. А. Каханоўскі // Памяць. Мінск : гіст.-дакум. хроніка : у 4 кн. – Мінск : БЕЛТА, 2004. – Кн. 3. – С. 205–208.

5. *Лісаў, А.* Краязнавец Мікалай Каспяровіч / А. Лісаў, А. Падліпскі ; Віцеб. краязн. фонд імя А. Сапунова. – Віцебск : Віцеб. абл. друкарня, 2000. – 48 с.

6. *Лявончыкаў, В. Е.* Беларуская бібліяграфія. Агульны курс: падручнік / В. Е. Лявончыкаў. – Мінск : Выш. шк., 1991. – С. 78–82, 97–99, 134–135, 157–158, 219–221.

7. *Мешечко, Е. Н.* Географическое краеведение : учеб. пособие / Е. Н. Мешечко. – Минск : Экоперспектива, 2002. – С. 3–34.

8. *Падліпскі, А. М.* Летапісец Віцебшчыны: А. П. Сапуноў / А. М. Падліпскі. – Мінск : Полымя, 1993. – 92 с.

9. *Півавар, М. В.* Гістарычнае краязнаўства ў Беларусі ў другой палове XX стагоддзя / М. В. Півавар // Беларускі гістарычны часопіс. – 2005. – № 3. – С. 46–52.

10. *Саітава, В. І.* Гісторыя краязнаўства Беларусі: вучэб. дапам. / В. І. Саітава. – Мінск : Беларус. дзярж. ун-т культуры і мастацтваў, 2009. – 203 с.

11. *Трэпет, Э.* Краязнаўства / Э. Трэпет // Энцыклапедыя гісторыі Беларусі : у 6 т. – Мінск : БелЭн, 1997. – Т. 4. – С. 257–260.

Дадатковая

1. Бібліятэчнае краязнаўства: прастора вялікіх магчымасцей і перспектывы : зб. навук. арт. / Нац. б-ка Беларусі ; склад. Т. В. Кузьмініч. – Мінск : Нац. б-ка Беларусі, 2013. – 286 с.

2. *Валахановіч, А. І.* Графы фон Гутэн Чапскія на Беларусі / А. І. Валахановіч. – Мінск : БелНДІДАС, 2003. – 84 с.

3. *Грабянчук, І.* Краязнаўчы рух і стварэнне першых публічных музеяў у Беларусі (другая палова XIX – пачатак XX ст.) / І. Грабянчук // Беларускі гістарычны часопіс. – 2007. – № 4. – С. 38–45.

4. *Гужалоўскі, А. А.* Гісторыя музейнай справы Беларусі : вучэб.-метад. дапам. / А. А. Гужалоўскі – Мінск : БДУ, 2012. – 302 с.

5. *Дзянісаў, А. У.* Краязнаўчы рух у БССР у 30-я гг. XX ст. / А. У. Дзянісаў // Труды Белорусского государственного технологического университета. Сер. 5. Политология, философия, история, филология. – 2008. – Вып. 16. – С. 194–197.

6. *Дзянісаў, А. У.* Напрамкі дзейнасці нацыянальных аддзелаў пры Цэнтральным бюро краязнаўства ў БССР у сярэдзіне 1920-х гг. / А. У. Дзянісаў // Труды Белорусского государственного технологического университета. Сер. 5. История, философия, филология. – 2010. – Вып. 18. – С. 66–68.

7. *Дзянісаў, А. У.* Палітыка ўлад у дачыненні да добраахвотных краязнаўчых арганізацый Беларусі ў 1920–1923 гг. / А. У. Дзянісаў // Труды Белорусского государственного технологического университета. Сер. 5. Политология, философия, история, филология. – 2008. – Вып. 16. – С. 190–193.

8. *Елизаров, С. А.* Формирование и функционирование административно-территориального деления БССР (1919–1991) / С. А. Елизаров. – Гомель : ГГТУ, 2009. – 222 с.

9. *Кузьмініч, Т. В.* Бібліяграфічная праца навуковага таварыства па вывучэнні Беларусі ў кантэксце інфармацыйнай дзейнасці ў рэспубліцы (другая палова 20 – пачатак 30-х гг. XX ст.) / Т. В. Кузьмініч // Здабыткі : дакументальныя помнікі на Беларусі / Нац. б-ка Беларусі. – Мінск, 2006. – Вып. 8. – С. 204–228.

10. *Прадзеіна, А. В.* Абуджаць гістарычную рамантыку / А. В. Прадзеіна // Беларуская мінуўшчына. – 1998. – № 1. – С. 30–32.

11. *Раманаў, Е. Р.* З гісторыка-археалагічнай спадчыны : выбраныя творы / Е. Р. Раманаў ; пад навук. рэд. І. А. Марзалюка. – Магілёў : МДУ імя А. А. Куляшова, 2006. – 240 с.

12. *Кравец, А.* Экспедыцыя навучэнцаў «Наш край» / А. Кравец // Беларускі гістарычны часопіс. – 2006. – № 6. – С. 61–64.

13. Кузьмич, А. С. Краеведческое движение в Гомеле в 20-е годы XX в. / А. С. Кузьмич, А. В. Кузьмич // Краеведческие записки: к 80-летию Гомел. обл. краевед. музея. – Гомель : Гомел. обл. краевед. музей, 2000. – С. 196–203.

14. Локотко, А. И. Историко-культурные регионы Беларуси: [пособие для студентов отделения «Культур. наследие и междунар. туризм» фак. искусств] / А. И. Локотко. – Минск : ЕГУ, 2002. – 226 с.: ил.

15. Лыч, Л. М. Краязнаўства – крыніца ведаў і нацыянальнага сталення / Л. М. Лыч. – Мінск : Беларус. фонд культуры, 2004. – 49 с.

16. Ляшук, В. Я. Літаратурная Берасцейшчына : краязнаўчыя нарысы, партрэты, артыкулы / В. Я. Ляшук, Г. М. Снітко. – Мінск : Літаратура і Искусство, 2008. – 318 с.

17. Півавар, М. В. Даследчыкі Полацка-Віцебскай даўніны XVI – 1944 г. : даведнік / М. В. Півавар. – Віцебск : Віцеб. абл. друкарня, 2006. – 176 с.: фат.

18. Саітава, В. І. Бібліяграфічнае адлюстраванне гісторыі Брэсцкага краю ў часопісе «Ateneum wileńskie» / В. І. Саітава // Берасцейскія кнігазборы : матэрыялы Міжнар. навук.-практ. канф. «Берасцейскія кнігазборы : праблемы і перспектывы даследавання», Брэст, 30–31 кастр. 2008 г. / УК «Абласная бібліятэка імя М. Горкага» ; склад. : А. М. Мяснянкіна, Т. С. Кавенька. – Брэст, 2010. – С. 160–167.

19. Саітава, В. І. Краязнаўчая бібліяграфічная дзейнасць бібліятэк Заходняй Беларусі / В. І. Саітава // Здабыткі : дакументальныя помнікі на Беларусі / Нац. б-ка Беларусі. – Мінск, 2006. – Вып. 8. – С. 228–236.

20. Саітава, В. І. Публікацыі грамадскіх краязнаўчых арганізацый як прадстаўленне рэгіянальнай адметнасці ва ўмовах глабалізацыі культуры / В. І. Саітава // Бібліятэчны веснік : зб. арт. Вып. 1 / Нац. б-ка Беларусі ; склад. М. Г. Алейнік. – Мінск : Нац. б-ка Беларусі, 2010. – С. 71–77.

21. Сучасны стан беларускага краязнаўства і валанцёрскі рух : матэрыялы рэсп. навук.-практ. канф., 16 крас. 2012 г. / уклад. : А. Анісім, А. Трусаў. – Мінск, 2012. – 224 с.

22 Цітовіч, І. У. Заходнебеларускі школьны краязнаўчы рух у міжваенны перыяд / І. У. Цітовіч // Гісторыя: праблемы выкладання. – 2003. – № 5. – С. 55–62.

23. *Шацкая, А. Н.* Государственная политика поддержки краеведческого движения в Республике Беларусь – 1991–2003 гг. / А. Н. Шацкая // Краеведение в учебно-воспитательном процессе школ и вузов: сб. материалов респ. науч.-практ. конф., посвящ. 85-летию со дня рождения Ф. В. Зеньковича, 16–17 окт. 2003 г. – Брест : БрГУ, 2003. – С. 21–25.

24. *Шорац, Л. Ф.* Школьнае гістарычнае краязнаўства Беларусі ў 20–30-я гады ХХ ст. / Л. Ф. Шорац // Весн. Віцеб. дзярж. ун-та. – 2005. – № 4. – С. 36–39.

25. *Шумейко, М.* Белорусские архивы и краеведение в 1920-е годы / М. Шумейко // Архівы і справаводства. – 2003. – № 4. – С. 87–95.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Метадычныя рэкамедацыі па арганізацыі і выкананні самастойнай работы студэнтаў

У мэтах павышэння эфектыўнасці засваення вучэбнага матэрыялу па дысцыпліне і фарміравання прафесіянальных кампетэнцый вучэбным планам спецыяльнасці прадугледжана кантралюемая самастойная работа студэнтаў. Формамі кантралюючых мерапрыемстваў кіруемай самастойнай работы з'яўляюцца: тэсціраванне, аналіз пісьмовых прац, электронных прэзентацый, гутарка са студэнтамі, ацэнка вусных выступленняў.

Тэматыка семінарскіх заняткаў

1. Краязнаўства ў Беларусі ў перыяд Вялікага Княства Літоўскага (XV – канец XVIII ст.).
2. Краязнаўства ў Беларусі ў перыяд Расійскай імперыі (канец XVIII ст. – 1917 г.).
3. Краязнаўства ў Беларусі ў міжваенны час (1918 – чэрвень 1941 г.).
4. Краязнаўства ў Беларусі ў пасляваенны перыяд (1945–1980).
5. Краязнаўства ў Рэспубліцы Беларусь на сучасным этапе (1991–2010).

Сродкі дыягностыкі вынікаў вучэбнай дзейнасці

Асноўным сродкам дыягностыкі засваення ведаў і авалодвання неабходнымі ведамі і ўменнямі па дысцыпліне з'яўляецца праверка заданняў разнастайнага тыпу, выконваемых у рамках гадзін, адведзеных на лекцыі (франтальнае апытанне на лекцыях, лекцыя-гутарка, лекцыя-канферэнцыя), семінарскія заняткі (вуснае апытанне, дыскусія, электронная прэзентацыя), практычныя заняткі (работа ў групах, вуснае апытанне, эсэ, электронная прэзентацыя), кантралюемая самастойная работа.

Вучэбнае выданне

**ГІСТОРЫЯ КРАЯЗНАЎСТВА
І КРАЯЗНАЎЧАЙ БІБЛІЯГРАФІІ**

*Вучэбная праграма ўстановы вышэйшай адукацыі
на вучэбнай дысцыпліне
для спецыяльнасці 1-23 80 01 Бібліятэчназнаўства
і бібліяграфія (на напрамках),
напрамку спецыяльнасці 1-23 01 11-01 Бібліятэчназнаўства
і бібліяграфія (менеджмент),
спецыялізацыі 1-23 01 11-01 05
Бібліятэчна-бібліяграфічнае краязнаўства*

Карэктар В. Б. Кудласевіч
Тэхнічны рэдактар Л. М. Мельнік

Падпісана ў друк 2014. Фармат 60x84 ¹/₁₆.
Папера пісчая № 2. Рызаграфія.
Ум. друк. арк. 1,51. Ул.-выд. арк. 1,03. Тыраж экз. Заказ .

Выдавец і паліграфічнае выкананне:
УА «Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў».
Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі выдаўца, вытворцы,
распаўсюджвальніка друкаваных выданняў № 1/177 ад 12.02.2014.
ЛП № 02330/456 ад 23.01.2014.
Вул. Рабкораўская, 17, 220007, г. Мінск.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ